

ДОПОВІДЬ ОЛЕКСАНДРА БОРОНЯ У НТШ

Шостого березня д-р О. Боронь виступив із доповіддю в НТШ на тему “Нові факти біографії і творчості Тараса Шевченка”. Відкрила вечір Голова НТШ д-р Дарія Даревич, привітала присутніх і доповідача.

Д-р Боронь приїхав до Канади на запрошення НТШ і виступить в осередках Товариства у Канаді з цією доповіддю в рамках ювілейних заходів на відзначення 70-річчя НТШ Канади.

Доповідача представив професор Максим Тарнавський. Олександр Боронь - літературознавець, шевченкознавець, доктор філологічних наук, завідувач відділом шевченкознавства Інституту літератури АН України. У 2014-16 роках працював заступником керівника видавничого проєкту Шевченківська Енциклопедія. За цю роботу у складі редколегії він був відзначений Державною премією імені Т. Шевченка. Д-р Боронь народився у Новограді-Волинському, закінчив Київський університет ім. Шевченка і в 2005 році захистив кандидатську дисертацію. Був зарахований науковим співробітником Інституту літератури, а від 2008 року - старшим науковим співробітником того відділу, яким тепер керує. У 2018 році захистив докторську дисертацію, видав монографію “Спадщина кобзаря Дармограя: джерела, типологія та інтертекст шевченкових образів”. Крім цієї, д-р Боронь є автором ще двох книжок: “Поетика простору у творчості Тараса Шевченка” та “Повісті Тараса Шевченка і західно-європейські літератури: рецепція та інтертекстуальні зв'язки”, а також - більше двохсот наукових праць.

Свою доповідь д-р Боронь поділив на три частини: біографічні дані, творчість і мистецька спадщина. Він розпочав із аналізу-спростування сенсаційної заяви журналістів про те, що матір'ю Шевченка була не Катерина, а доти невідома нікому жінка Агафія і про те, що він був позашлюбною дитиною. Фільм про це псевдовідкриття був викладений на Інтернет, його побачили мільйони, і навіть працівники музеїв сприйняли цю нісенітницю всерйоз. Оскільки ця дезінформація поширилася, вченим довелося її спростовувати. На доручення д-ра Бороня молодша співробітниця відділу шевченкознавства дослідила метричні книги за багато років і не знайшла жодної Агафії в оточенні Шевченка. Натомість вона з'ясувала точну дату одруження шевченкових батьків - Григорія Шевченка і Катерини Бойко. Було відомо, що шлюб відбувся 1802 року, а насправді - 3-го листопада 1803-го. Також вона знайшла двох рідних сестер матері поета, доти не відомих дослідникам: Варвару і Мотрю. Карпінчук Галина відстежила їхній родовід. Доповідач зазначив, що збереглося небагато автентичних речей Шевченка. Показав світлинку дяківської хати, в якій навчався Шевченко - половина її збереглася.

Оремо д-р Боронь зупинився на знайомстві Шевченка з Сошенком. Широковідома версія їхньої зустрічі у Літньому саду і більшість вважає, що саме там і відбулося знайомство цих людей. Ця версія описана у повісті «Художник», повторена в автобіографії. В академічній біографії Шевченка цей епізод його життя подається інакше. Сошенко, дізнавшись від брата дружини Ширяєва, котрий навчався в Академії мистецтв, про його земляка родом з Черкащини і запросив його до себе познайомитись. Д-р Боронь обстоює версію, записану в академічній біографії. Така подія (зустріч у Літньому саду) сталася зі Штернбергом і дуже сподобалася Шевченкові, тому він використав цей сюжет у повісті “Художник”, а згодом не вважав за потрібне виправляти. Доповідач показав світлини будинків у Петербурзі, де жив Шевченко; автограф повісті “Художник”, ще раз наголосивши, що вона не автобіографічна, у ній є художній вимисел. Так, історія любовного трикутника Шевченко-Сошенко-Марія Європеус (вона віддала перевагу Шевченку) викладена у повісті у модифікованому вигляді. Д-р Боронь також спростував міт про те, що Шевченко знав французьку мову. Міт базувався знову ж таки на епізоді з “Художника”, де Леонард Демський (вигаданий персонаж) давав протагоністові (Шевченку) уроки французької мови.

Доповідач також з'ясував непорозуміння з музеєм на Пріорці. Вважалося, що Шевченко там бував у 1859 році під час свого двотижневого мешкання у Києві. Завжди існували сумніви, що Шевченко там насправді бував, і музей відкрили тільки у 1989 році. Помилка ця базувалася на спогадах Стефанії Крапівіної, котрі вона записала від своєї сестри. Д-р Боронь довів, що це - неправда, висловивши подив, що її вульгарні вигадки цензура пропустила до друку. Феофан Лебединцев тоді ретельно записував свої щоденні зустрічі з Шевченком і з цих записів точно відомо, де саме жив у Києві Шевченко. Доповідач спростував фантазії газетярів про те, що Шевченко мав чин титулярного радника; вигадки про наречену, з якою поет нібито заручився після розірвання стосунків з Ликерою Полусмак. Він звернув увагу присутніх на те, що паранаука в Україні підняла голову.

Доповідач ознайомив слухачів з проблемою, яка поки залишається не вирішеною: чи "Великий льох" і "Стоїть в селі Суботові..." - один твір чи різні. Дослідники розійшлися в думках у цьому питанні. Також д-р Боронь показав автограф поезії "Якось-то йдучи уночі..." і звернув увагу на один рядок "Сам собі з собою", у якому Лазаревський зробив поправку, не авторизовану Шевченком: "Сам таки з собою". Д-р Боронь показав автографи листів Шевченка і до нього, деякі з них ніколи не друкувалися у повному зібранні творів, і взагалі листи ще чекають серйозного дослідження. Доповідач уточнив датування повісті "Близнюки": на його думку, Шевченко написав її не в 1855, а в 1854 році.

Образотворча спадщина Шевченка також містить багато нез'ясованих і спірних моментів. Д-р Боронь показав сепію, яку помилково приписують пензлю Шевченка. Непорозуміння також є і в датуванні мистецьких творів. Так, серія "У юрті" не могла бути створеною у 1856 році, оскільки альбом з начерками до неї у Шевченка конфіскували у 1853-му.

Доповідь д-ра Бороня - надзвичайно цікава і важлива - викликала неабиякий інтерес і серйозну дискусію. Дослідження доповідача має велике значення для українського літературознавства. Вчений опирається на факти, спростовує вигадки, з'ясовує численні непорозуміння про життя і творчість Тараса Шевченка.